

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 13 febr. 1903, kl. 1 e. m.

*Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen
angående skyldighet att deltaga i kostnaderna för reglering
af vattentillgången i strömdrag.*

Andra Kammaren har till behandling af lagutskottet hänvisat en inom nämnda kammare af herr *E. Nilsson* i Kattleberg väckt motion, n:o 92, af följande lydelse:

»Under de senaste åren hafva, såsom allmänt är känt, landets vattenfall allt mer börjat att för industriella ändamål nyttjas, och det har till och med blifvit ifrågasatt, att järnvägarne skola taga sin drifkraft från dessa i vårt land så rikt förekommande kraftkällor. Onekligen vore detta äfven för vårt land af synnerligen stor ekonomisk betydelse.

Skulle så olyckligt hända; att landet, på grund af krigiska förvecklingar, blefve för en längre tid afstängdt för all tillförsel från utlandet, vore det af än större vikt, att landet kunde tillgodogöra sig dessa sina naturliga resurser och sålunda ställa sig oberoende af utlandet i detta afseende. Användningen af vattenfallen har emellertid ej tagit sådan fart, som man för några år sedan kunde varit böjd för att antaga, och orsakerna härtill äro flera.

För ett ekonomiskt tillgodogörande af vattenkraften i ett vattendrag fordras sålunda bland annat, att vattentillgången regleras så vidt möjligt

så, att den blir jämn hela året om, eller åtminstone så, att man kan påräkna en viss minsta kvantitet vatten, efter hvilken anläggningens storlek kan rättas. I synnerhet i de mindre vattendragen är det därvid af vikt att få denna kvantitet vatten så stor som möjligt eller så nära som möjligt medeltalet af den under året framrinnande vattenkvantiteten.

Där dylik reglering af vattentillgången är möjlig, sker den vanligen genom anordnande af någon ofvanför verket liggande sjö till magasin, hvars vatten vid behof kan aftappas eller kvarhållas. Hurudan än anordningen må utföras, kräver den emellertid i de flesta fall en kostnad, som är ganska afsevärd.

Uppenbart är dock, att, om en reglering verkställes, den kommer, där flera vattenfall finnas efter hvarandra i samma ström, att vara till nytta för samtliga dessa vattenfall.

Då det för industrien är af stor betydelse, att intet försummas, som kan bidra till befintliga naturkrafterns tillgodogörande, och mångenstädes sådan reglering af vattenkraften, som ofvan antydts, svårligen kan komma till stånd utan att i möjligaste mån alla de, som däraf kunna hafva nytta, sammansluta sig till företagens utförande, vore det önskligt, att en utväg funnes, genom hvilken vattenfallsägarna kunde i viss mån åläggas att deltaga däri, i den mån de däraf skörda vinst. I annat fall skulle det dessutom inträffa, att, där ej samtliga strandägare kunnat ena sig om deltagandet i kostnaden, några skörda vinst af regleringen utan att själva hafva haft några utgifter därför, hvaraf följer, att några personers egendom skulle stiga i värde på andras bekostnad.

Att ett dylikt deltagande i vissa företags utförande ej är främmande för vår lagstiftning framgår bland annat af hvad i lagen om dikning och annan afledning af vatten § 11 stadgas: »Vill man för sin jords odling eller förbättring afleda vatten ur kärr, mosse eller annan dylik vattendränkta mark; då hafve den vitsord, som vattenafledningen äskar, och vare en hvar, som af vattenafledningen för sin jord tillskyndas nytta, skyldig att i mån däraf taga del i företaget där han ej» etc. —

Emot ett annat lagstadgande angående vattenregleringen kan emellertid invändas, att den vattenfallsägare, som ej utnyttjar sin vattenkraft, har ingen nytta af regleringen, förrän vattenkraften skall användas. Detta förhållande kan närmast jämföras med §§ 3 och 4 i vattenrättsförordningen, i hvilken det stadgas: »Är strömfall så beskaffadt, att för dess tillgodogörande strandägarna å ömse sidor hafva af nöden dammbyggnad hvar å den andres grund, bjude då den, som bygga vill, den andre att gemen-

samt dammen bygga och utnyttja; vill ej denne i byggnaden deltaga, vare ändock pliktig nödigt dammfäste lämna, där rätten pröfvar sådant kunna ske utan synnerligt men och ersättning till» etc. och »nu varder, såsom i 3 § sägs, damm af ene strandägaren byggd jämväl å den andras grund: vill denne sedan själf vattenverk bygga och därtill dammen för sin lott i vattnet nyttja, stånde det honom öppet; säge dock därom till minst två år innan han vill dammen begagna och vare, efter ty å hans hälft belöper, skyldig ersätta dammens värde i det skick» etc. —

Någon svårighet torde ej möta för uppställande af liknande bestämmelser äfven i fråga om strömfalls reglerande.

På grund af hvad som sålunda anförts, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke lämpligen, då strandägare vill vidtaga reglering af vattentillgången i strömdrag i och för vattenkraftens tillgodogörande, och andra strandägare vid samma strömdrag hafva nytta däraf, dessa böra kunna åläggas att deltaga i omkostnaderna, i den mån de af regleringen tillskyndas nytta, och att Kongl. Maj:t ville efter verkställd utredning till Riksdagen inkomma med de förslag, som däraf kunna föranledas.»

I motionen hafva fem ledamöter af Andra Kammaren instämt.

Syftet med förevarande motion synes utskottet beaktansvärdt. Såsom motionären anført, är det mången gång behöfligt eller lämpligt, att för tillgodogörande af vattenkraften i ett strömdrag en reglering af vattentillgången verkställes genom byggande af bassänger eller på annat sätt. Då sådana anläggningar ofta äro af den betydighet och omfattning, att för deras utförande erfordras samverkan af de personer, som af dem kunna hafva intresse, ifrågasätter motionären vidtagande af lagstiftningsåtgärder, hvarigenom de strandägare, som hade nytta af en sådan reglering, skulle kunna förpliktas att i mån af denna fördel deltaga i kostnaden för regleringen.

En liknande princip finnes, om än med väsentlig begränsning, uttryckt i den af motionären åberopade 11 § i lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 juni 1879. Eu hvar, som af ett vattenafledningsföretag tillskyndas nytta för sin jord, är enligt berörda lag pliktig att, då någon intressent så fordrar, bidra till gäldande af kost-

naderna för företaget, antingen så, att han deltagar i detsamma eller ock genom afstående af jord, som motsvarar den förbättring, hans fastighet genom vattenafledningen vunnit. På sådant sätt underlättas utförandet af vattenafledningsföretag, som öfverstiga den enskildes förmåga, utan att någon jordägare kan anses lida orätt genom det bidrag, som af honom utkräfvcs.

Ett tillämpande af samma princip på den s. k. lukrativa vattenrätten och särskildt på de fall, som i motionen afses, skulle leda till det resultat, att en strandägare, om och i den mån han hade en faktisk fördel af en reglering af vattentillgången i ett strömdrag, kunde åläggas att antingen deltaga i kostnaden för regleringen eller ock afstå från begagnandet af den ökade vattenkraft, som komme på hans lott. Om emellertid en strandägare, som icke deltagit i kostnaderna för en reglering, därefter ville begagna sig af den ökade vattenkraft, som för honom uppkommit, borde han vara skyldig att i mån af denna ökning ersätta kostnaderna för anläggningen. Förordningen om jordägares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880 har, såsom motionären öfvermålt, i fråga om dammbyggnad uppställt en sådan regel som den nu senast nämnda.

Att utsträcka de grundsatser, som sålunda kommit till uttryck beträffande vattenafledningsföretag och dammbyggnad, som uppföres för omedelbart tillgodogörande af vattenkraft, till att gälla äfven för byggnad eller anläggning, som afser en reglering af vattentillgången i och för ett bättre tillgodogörande af vattenkraften, synes utskottet icke behöfva möta några särskilda betänkligheter från principiell synpunkt.

Å andra sidan torde det vara tvifvelaktigt, huruvida det åsyftade ändamålet härigenom skulle vinnas i någon större utsträckning. Förhållandena äro nämligen väsentligt olika mot dem, å hvilka förberörda bestämmelser äga tillämpning. Vid vattenafledningsföretag blir den, som utfört företaget, ägare till den jord, som afstås af intressenter, hvilka ej deltagit i detsamma, och får han sålunda godtgörelse för de kostnader, som belöpt på dessa intressenters andelar. Att bereda dem, som verkställt ett vattenregleringsföretag, motsvarande förmåner torde i det praktiska lifvet ofta icke låta sig göra. Äfven om en vattenrättsägare, hvilken utan egna kostnader genom vattenreglering erhållit ökning i vattenkraft, icke får tillgodogöra sig densamma, är nämligen härigenom icke mycket vunnet i de fall, då förhållandena äro sådana, att den, som verkställt regleringen, icke kan bereda sig någon fördel af den vattenkraft, som sålunda afstås. Följden af en dylik inskränkning i vattenrättsägarens

befogenhet skulle därför mången gång kunna blifva, att vattenkraft komme att lämnas obegagnad, utan att den, som utfört vattenregleringen, finge någon godtgörelse. Emellertid torde det kunna antagas, att i de fall, då den ökade vattenkraften lämnar tillfälle till vinstgifvande användning, strandägaren oftast skall finna med sin fördel förenligt att låta dylik användning komma till stånd, och att en sådan bestämmelse som den ifrågasatta alltså faktiskt skulle leda till att den, som verkställt regleringen, i allmänhet, om ej genast, åtminstone inom en ej allt för aflägsen tidpunkt, erhöle bidrag till gäldande af kostnaderna för företaget.

Huruvida och under hvilka villkor en längre gående skyldighet för strandägare att deltaga i kostnaden för en sådan reglering må kunna lämpligen i lag stadgas, utgör en särdeles svår fråga. Att mycket afsevärda betänkligheter möta däremot, ligger i öppen dag. Med hänsyn till den närmare beskaffenheten af de lagbestämmelser i ämnet, som kunna befinnas erforderliga, torde det vara af intresse att taga kännedom om åtskilliga utländska lagstiftningsarbeten i vattenrätt, hvilka allsidigt och uttömmande behandlat hithörande frågor. Rättsgrundsatser, som stå i nära samband med och föranledts af vattenkraftens ökade betydelse, hafva kommit till uttryck t. ex. i den gällande badensiska vattenlagen af den 26 juni 1899. Enligt nämnda lag kunna för utförande, begagnande och underhåll af vissa i lagen uppräknade anläggningar för tillgodogörande af vattenkraft eller afledning af vatten, hvaribland äfven angifvits byggande af dammar och reservoarer, de fastighetsägare, som hafva intresse af en sådan anläggning, under vissa villkor bilda ett slags samfällighet, som har karaktären af en juridisk person. Om ett sådant företag, hvilket tjänar till befordrande af ett offentligt eller ett eljest särskildt framträdande intresse, lämpligen kan komma till stånd endast under medverkan af flere ägare, hvilkas fastigheter beröras af detsamma, så kunna, i händelse ägare, som representera minst två tredjedelar af berörda fastigheter, beräknadt allt efter företagets art med ledning af fastigheternas yttinnehåll eller storleken af den fördel, de anses få af företaget, uttala sig för detsammas utförande under formen af en dylik samfällighet, de fastighetsägare, som vägra deltaga i företaget, tvingas att med sina egendommar ingå såsom medlemmar i berörda samfällighet och bidra till företagets utförande.

Utan att hafva kunnat bilda sig någon bestämd uppfattning angående de grunder, på hvilka en tillfredsställande lagstiftning i förevarande ämne bör byggas, har utskottet emellertid ansett den af motionären

väckta frågan vara af så stor betydelse för tillgodogörandet af vårt lands vattenkrafter, att denna fråga bör blifva föremål för grundlig undersökning och pröfning, och har därför utskottet funnit sig böra förorda en framställning till Kungl. Maj:t i sådant syfte.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att Riksdagen ville, i anledning af förevarande motion, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor, då strand- eller vattenverksägare vill vidtaga reglering af vattentillgången i strömdrag i och för vattenkraftens bättre tillgodogörande, andra strand- och vattenverksägare vid samma strömdrag, som hafva nytta af regleringen, må i mån däraf kunna få sig ålagdt att deltaga i eller bidra till företaget, samt för Riksdagen framlägga de förslag till lagbestämmelser härutinnan, hvartill förhållandena anses föranleda.

Stockholm den 12 februari 1903.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *Gustaf Andersson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet.
